Vuk'uzenzele

Produced by: Government Communication & Information System (GCIS)

English/Sesotho

Mphalane 2021 Kgatiso 1

COVID-19
vaccines:
Your questions
answered
Page 5

MukapuZA, a new food range for diabetics

Page 11

COVID-19 cases declining but don't wait to vaccinate

PRESIDENT CYRIL RAMAPHOSA has moved South Africa to Adjusted Alert Level 2 and encouraged citizens to get vaccinated.

estrictions on movements of people and gatherings have been eased in South Africa following a steady decline in new COVID-19 infections.

This was announced by President Cyril Ramaphosa during an address to the nation recently. The President announced the move from Adjusted Alert Level 3 to Adjusted Alert Level 2 of the lockdown.

The President said the decrease in the number of new infections across the country spurred the decision to move the country to a lower level of restrictions.

"While the third wave is

not yet over, we have seen a sustained decline in infections across the country over the last few weeks."

President Ramaphosa said that after thorough consultations, Cabinet decided on the following measures for Adjusted Alert Level 2:

- The hours of curfew now start at 11pm and end at 4am.
- Non-essential establishments like restaurants, bars and fitness centres must close by 10pm to allow their employees and patrons to travel home before the start of the curfew.
- All gatherings have been

Cont. page 2

To read Vuk'uzenzele download the GOVAPP on:

Search for SA Government on Google playstore or appstore

CONTACT US

Website: www.gcis.gov.za www.vukuzenzele.gov.za

Email: vukuzenzele@gcis.gov.za Tel: (+27) 12 473 0353

Tshedimosetso House:

1035 cnr Frances Baard and Festival streets, Hatfield, Pretoria, 0083

HO TSWA UNION BUILDINGS

BRICS ke ya mantiha kgolong ya Afrika Borwa

elemo pele ho dikgetho tsa pele tsa demokrasi, Mopresidente Nelson Mandela o ne a ngole taba ka leano le letjha la Afrika Borwa la nako e tlang la dikamano tsa matjhabeng makasining ya Foreign Policy.

E ne e re ha a lekola tsela eo dikamano tsa matjhaba di neng di fetohile ka teng ka mora Ntwa ya Tsitsipano pakeng tsa naha ya Amerika le mahlahana a yona mmoho le ya Russia le mahlahana a yona, ya ba o ngola hore dinaha di tla tlameha ho "qala botjha" haeba di batla ho una molemo ditabeng tsa matjhaba.

Haesale dintho di fetoha ka 1994, ha re a ka ra fella ka ho hlola kgethollo ya mmala feela, empa re ne re fetole dintho le matjhabeng ka hore leano la Afrika Borwa la dikamano tsa matjhabeng e be la ho "qala botjha".

Maano a rona le dikamano tsa matjhaba a kopantse tsa moruo le dipolotiki a kenyeletse le ntshetsopele ya Afrika, tshebedisanommoho, ho pepeswa ha demokrasi, kgotso le ditokelo tsa botho.

Ho fihlela ha jwale, re kgonne ho theha setswalle le dinaha tsohle tsa matjhaba tse ka borwa le tse ka leboya.

Ho ba setho sa dinaha tsa BRICS ha rona ka 2010 e ne e be mohato o pele wa ntshetsongpele ya naha ya rona ka ho tihisa maqhama le dinaha tse setletseng moruong tsa Brazil, Russia, India le China.

Ha re akaretsa, re ka re palo ya batho ba dinaha tsena tsa BRICS e etsa persente tse ka bang 41 tsa palo ya batho ba lefatshe ka bophara mme tlhahiso ya tsona ya thepa ke persente tse 24 tsa tlhahiso ya lefatshe mme e be persente

tse 16 tsa kgwebisano ya lefatsheng ka bophara. Ho ba setho sa mokgatlo ona ho re unetse molemo o moholo haholo ho tsa moruo.

Kgwebisano le dinaha tsena e hotse haholo, haholoholo le China le India ka dihlahiswa tse romelwang kantle le thepa e kenang. Dinaha tsa BRICS di ntse di tswela pele ho ba mohlodi wa matsete ho tsa matjhaba haholoholo makaleng a kang la dirashwa, makoloi, ho thothwa ha thepa, motlakase wa letsatsi, metsi le moya, la ditjhelete le la thekenoloji ya dikhomputara.

Tekolobotjha ya botho ba naha ena ho BRICS ka 2018 ke khampane ya tshebeletso tsa profeshenale e leng Deloitte, ho ile ha hlahisa hore dinaha tsena di se di tsetetse ho phetilweng hararo ho feta dilemong tse supileng pele ho 2011". Matsete ana mmoho le diprojeke tsa ona a thehile menyetla e mangata ya mesebetsi.

Haesale ho ne ho thehwe Banka e Ntjha ya Ntshetsopele, eo kantoro tsa yona tsa lebatowa di leng Johannesburg, Afrika Borwa haesale e fumana tshehetso ya ditjhelete ho yona bakeng sa projeke tse kang ho thothwa ha thepa, motlakase wa letsatsi, metsi le moya, tshireletso ya tikoloho, dibopeho tsa motheo tsa metsi mmoho le ho fokotsa kgase tse silafatsang moya.

Haesale ho qala koduwa ena ya *COVID-19*, Afrika Borwa e se e fumane tjhelete e ballwang ho R28 billione ho tswa bankeng ena ya Ntshetsopele e le karolo ya Lenaneo la Tshohanyetso la Tshehetso ya Ditjhelete ho thusa ho lwantsha koduwa ena le ho tsoseletsa moruo.

Re boetse ra sebedisana hantle haholo le mahlahana a rona ho BRICS bakeng sa theko ya thepa ya tshireletso ho *COVID-19* le ente ya yona.

Re boetse ra nka karolo kopanong ya bo 13 ya BRICS e sa tswa tshwarwa eo ho yona ho dumellanweng hore dinaha tsena di tla sebedisana twantshong ya *COVID-19* le ho tshehetsana ho tsa dipolotiki mmoho le ditjhelete ho ba malala-a-laotswe ho lwantsha dikoduwa tsa nakong e tlang.

Sena se kenyeletsa ho thehwa ha Setsi sa Ntshetsopele ya Dipatlisiso ka Ente le Leano la Tlhokomediso leo mosebetsi wa lona e tlang ho ba ho fana ka tlhokomediso ka mafu a tshwaetsanang a ka hlahang nakong e tlang.

E nngwe ntlha eo ho dumellanweng ka yona ke ya ho amohelwa ha mangolo a bopaki ba ho entelwa *COVID-19* – ao e tlang ho ba setlamo ho ba le lona ha o etela dinaheng tsa matjhaba nakong e tlang. Taba ena ya tshebedisano e tla ba molemo haholo tsoseletsong ya moruo jwalo ka ha re tseba hore ho na le dinaha tseo moruo wa tsona o tlang ho tsoseletseha ka potlako ho ena le tse ding.

Bakeng sa tshehetsano tsoseletsong ya moruo, dinaha tsena tsa BRICS di dumellane ka ho sebedisana makaleng a bohlokwa a kang la motlakase, thekenoloji ya dikhomputara, la mahlale, thekenoloji le bonono, la temo le phokotso ya tshilafalo ya moya. Ana ke makala a bohlokwa a badilweng leanong la rona le phatlaladitsweng ngwahola la Kahobotjha le Tsoseletso ya Moruo.

Tshebedisanommoho le dinaha tse ding tsa BRICS haholoholo lekaleng la dipatlasiso ka tsa bonono e tla potlakisa tshebediso ya thekenoloji e leng se tla thusa ho fihlela dipehelo tsa tshebediso ya thekenoloji e pele dikgwebong le tlhahisong ya thepa.

Ka lebaka lena, ho ile ha dumellanwa ka ho thehwa ha setsi se molaong sa BRICS seo ho sona dinaha tsena di tla arorelanang teng ka tsebo, bokgoni le boiphihlelo ho kenyeletsa le yona thekenoloji.

Dinaha tsa BRICS di dumellane ka hore dinaha tse ntseng di thuthuha di hloka thuso hore di kgone ho finyella Maemo a Ntshetsopele a behilweng ke Mokgatlo wa Dinaha tsa Matjhaba le hore dinaha tse tshepisitseng tshehetso di tswele pele ho etsa jwalo. Sena se bohlokwa mabapi le ho fetofetoha ha maemo a lehodimo.

Jwalo ka dinaha tse ding, Afrika Borwa le yona e rata ho finyella maemong a tsitsitseng a ho fokotseha ha ho silafala ha moya le hoja e sa ntsa neng e le naha e thuthuhang. Setsi sa BRICS sa Tshebedisano-mmoho ka Dipatlisiso tsa Eneji, se tla thusa haholo ho fumaneng mehlodi e fapafapaneng ya eneji.

Dilemong tse leshome le motso tseo ka tsona re bileng setho sa BRICS, naha ya rona e hatetse pele haholo. Ho ba setho sa BRICS ha rona ho ntlafaditse maemo a naha ya rona e ntseng e thuthuha.

Ho boetse ha re fa le monyetla wa ho fumana tsebo le maano a dinaha tse hatetseng pele moruong le ho fumana tshehetso Bankeng ya Naha ya Ntshetsopele.

Ho boetse hape ha matlafatsa le tshebetso ya rona matjhabeng haholoholo ntlafatsong ya makala a fapafapaneng.

Re unne molemo o moholo ka ho ba karolo ya tshebedisanommoho ya dinaha tsa matjhaba tse tsitlallelang ntshetso pele ya matjhaba le ho hlompha tekatekano ya dinaha tse ding le mebuso ya tsona.

BRICS e bohlokwa haholo ho naha ya rona, mme e tla nne e tswele pele ho ba jwalo le nakong e tlang.

Ente ya *COVID-19*: Dipotso tsa hao di arabilwe

Allison Cooper

walo ka ha Letsholo la ho Entela Kokwanahloko ya Khorona (COVID-19) le tswela pele Afrika Borwa, Vuk'uzenzele e fumane lesedi tabeng ena Lefapheng la Naha la Bophelo bo Botle le arabang dipotso tse tlwaelehileng tseo setjhaba se ipotsang sona ka ente.

Potso: Na ente e baka COVID-19 kapa e etsa ke be le vona?

Karabo: Tjhe. Ha ho leha e le nngwe ya ente tse sebediswang Afrika Borwa e nang le kokwanahloko ya *COVID-19*.

E ke se o tshwaetse ka yona kapa wa ba le yona ka mora ho enta.

Potso: Na ke nnete hore ente e na le microchip, e etsang hore ho bonahale moo motho a yang?

Karabo: Tjhe. Ha ho microchip ho ente kapa sona sesebediswa se kgonang ho bona moo motho a tsamayang. Bahlahise ba diente ho hlokahala hore ba bolele metswako yohle eo ba e sebedisang dienteng tsa bona Mokgatlong o Laolang Meriana Afrika Borwa pele ente e ka tjhaelwa monwana.

Potso: Ke utlwile ba re ente e etsa o be le letshwao la setshwantsho sa Sebata – la 666. Na ke nnete?

Karabo: Tjhe. Ente ha di a amana ho hang leha e le mo-kgatlo leha e le ofe feela wa tsa tumelo mme e ke se kenye batho meya e mebe kapa hoba le metswako e sa lokang.

Potso: Na ke tlameha ho enta haeba ke le mmeleng?

Karabo: Baimana ba makgatheng a maholo a ho kudiswa ke *COVID-19*. Ho enta ho ka thibela moimana hore a kule haholo.

Potso: Na ke tlameha ho tlohela ho nyantsha hore ke ente?

Karabo: Mokgatlo wa Matjhaba wa Bophelo bo Botle mmoho le Lefapha la Bophelo la naha ha di kgothaletse hore motho a tlohele ho nyantsha hore a entele *COVID-19*. Bomme ba nyantshang le bona ba kgothaletswa hore ba ente

Potso: Na nka enta hang ka mora hore ke tshwaeditswe ke *COVID-19*?

Karabo: Tjhe. Motho ohle ya tshwaeditsweng ke *COVID-19* o tlameha ho ema bonyane matsatsi a 30 ka mora ho fela ha matshwao a yona pele a ka enta.

Potso: Ke na le matshwao a *COVID-19* na ho bolokehile hore ke ente?

Karabo: Tjhe. Ha o a tlameha ho enta ha o bona matshwao a *COVID-19*. Seo o ka se etsang feela ke ho etsa diteko tsa yona.

Potso: Na nka kgona ho fumana tekanyetso ya bobedi ya ente ya Pfizer pele ho matsatsi a 42 ka mora ya pele?

Karabo: Tjhe. O ka kgona feela ho fumana tekanyetso ya bobedi ka mora matsatsi ana a 42.

Potso: Na ke tlameha ho enta haeba ke ile ka ba le COVID-19 empa jwale ke se ke fodile? Na mmele wa ka o ke se kgone ho itwantshetsa kokwanahloko ka boona ho ena le hore ke sotlwe ke ditlamorao tsa ente?

Karabo: Dipatlisiso di bontshitse hore mmele wa hao ha o na matla a makalo a ho itwanela ha o tshwerwe ke *COVID-19* ha ho bapiswa le ha o entile. Ho enta ho tla etsa hore mmele wa hao o matlafale mme o kgone ho lwantsha dikokwanahloko nako e telele.

Ditlamorao tsa ente ke tsa nakwana e sa feteng letsatsi kapa a mabedi, di bobebe athe *COVID-19* yona e o kodisa o be o robale sepetlele kapa o shwe. Potso: Na batho ba nang le mafu a sa alafeheng jwalo ka kgatello e hodimo ya madi ba ka enta?

Karabo: Batho ba nang le mafu a sa alafeheng ba kotsing e kgolo ya ho kodiswa haholo ke *COVID-19*. Ka lebaka leo, ente e tla ba tswela molemo haholo.

Potso: Haeba nkile ka hlolwa ke meriana kapa yona ente nakong ya pele, na ke ente?

Karabo: Mang kapa mang ya nang le nalane ya ho hlolwa ke meriana kapa ente o tlameha ho bua le mosebeletsi wa tsa bophelo bo botle pele a ka enta.

Potso: Ho kotsi ha ka kang ho hlolwa ke ente?

Karabo: Ho ba le maemo a mabe a ho hlolwa ke moriana ha se ntho e tlwaelehileng.

Ha ngata ho hlolwa ke ente ho iponahatsa ka pele metsotswana kapa metsotso feela ka mora ho enta. Ke ka hona batho kaofela ho hlokahalang hore ba ke ba nke metsotso e 15 ba lekolwa ka mora ho enta.

Potso: Na ho bolokehile ho enta haeba o hlolwa ke mahe?

Karabo: O ka enta. Enteng tsena tsa *COVID-19* ha e yo e nang le motswako wa mahe.

Potso: Ke utlwile ho thwe ho teng batho ba baholo ba ileng ba hlokahala hang ka mora ho enta. Na ente tsena di bolokehile maqhekung?

Karabo: Ente tsena di bolokehile di bile di sebetsa hantle ho thibela ho kudiswa haholo ke *COVID-19* esitana le ho bolawa ke yona. Ke ka hona o bonang palo ya batho ba hodileng ba bolawang ke *COVID-19* e theoha haholo dinaheng tse ngata.

Potso: Hobaneng ho e na le batho ba tshwaetswang ke *COVID-19* dibeke tse pedi feela ka mora ho enta?

Karabo: Taba ke hore ente ha e sebetse hang hang ha o qeta ho enta, ya ha Johnson & Johnson e sebetsa ka mora matsatsi a 30 o entile, ha ya ha Pfizer yona e sebetsa ka mora dibeke tse pedi o fumane tekanyetso ya bobedi. Ka lebaka lena, ha o ka kopana le kokwanahloko pele ho nako eo, o ka tshwaetseha.

Potso: Na ente e thibela hore o se hlole o tshwaetswa ke *COVID-19*?

Karabo: Tjhe. Leha o entile *COVID-19* e ntse e ka o tshwaetsa. Leha ho le jwalo, ente ena yona e tla fokotsa sekgahla sa hore *COVID-19* e etse hore o robatswe sepetlele kapa e o bolaye.

Bakeng sa lesedi le eketsehileng kena ho https://sacoronavirus.co.za